

La formació inicial. Cap a un model formatiu professionalitzador

A partir d'un canvi d'identitat del formador i d'establir acords de col·laboració amb el conjunt del sistema educatiu, és possible establir una formació inicial professionalitzadora que permeti construir conceptes i sabers teòrics nous per als estudiants a partir de situacions específiques, com també que ajudi a integrar i mobilitzar els recursos adquirits per crear competències professionals.

Paraules clau: formació inicial, professionalització, pràctica docent, identitat del formador, estratègies de pràctica reflexiva.

Una formació inicial que prepari per a la pràctica docent és necessària i és possible. Necessitem que la formació dels estudiants estigui en contacte amb la realitat professional i que els permeti conèixer de prop les situacions que tenen lloc a l'aula: la vida diària que s'hi desenvolupa, la relació amb les famílies, l'atenció als infants, la gestió dels recursos, la planificació dels continguts i de les activitats d'aprenentatge, entre altres qüestions, per aprendre a resoldre-les ara i aquí. És a dir, que permeti als estudiants en formació aplicar el que aprenen i desenvolupar competències que els ajudi a resoldre amb eficàcia els problemes que poden sorgir al llarg de la seva pràctica docent.

La complexitat de la nostra realitat escolar reclama amb urgència que els futurs professionals desenvolupin un criteri propi a l'hora de prendre decisions sobre la seva acció educativa, és a dir, que siguin capaços de reflexionar sobre el que volen fer, sobre el que realment fan i sobre el resultat que n'obtenen. És per això que aquest criteri propi s'ha d'adquirir a través de l'anàlisi de situacions professionals més comunes i

problemàtiques des del principi de la seva carrera, com a base d'una formació inicial dirigida als aspectes essencials. Aconseguir aquesta «professionalització» per part dels estudiants en formació, entesa com la capacitat de construir la pròpia pràctica i els propis mètodes, únicament es pot desenvolupar sobre el terreny, és a dir, en contacte amb els alumnes i les alumnes, i els docents experimentats.

Des de les facultats, més que pretendre subministrar als estudiants totes les respostes possibles, del que es tracta és d'oferir una formació orientada cap a la pràctica reflexiva i proporcionar les ocasions perquè, quan hagin d'intervenir a les aules, es creïn esquemes generals de reflexió i de regulació de l'acció. Per aconseguir-ho, no podem seguir fent una formació inicial que segueixi posant l'accent en el domini dels sabers i deixi en segon terme l'aprenentatge de la seva transferència i de la seva mobilització. Ens cal una formació que estableixi acords de col·laboració amb el conjunt del sistema educatiu per anar agafats de la mà.

Una formació basada en la pràctica necessita un canvi d'identitat del formador

Aquesta formació basada en la pràctica comporta implicacions importants sobretot per als formadors. Implica un canvi en la concepció que poden tenir de la formació inicial, no com una transmissió de continguts, sinó de construcció d'experiències formadores, mitjançant la creació i el foment

Les jornades acullen a professorat de tot Catalunya inquiets per la innovació i la renovació pedagògica (III Jornades)

FEDERACIÓ DE MOVIMENTS DE RENOVACIÓ PEDAGÒGICA

Necessitem que la formació dels estudiants estigui en contacte amb la realitat professional i que els permeti conèixer de prop les situacions que tenen lloc a l'aula

de situacions d'aprenentatge que contribueixin a formar les competències o el «saber fer», en el sentit de «saber fer allí» de Perrenoud (2004, p. 83).

Implica renunciar a sobrecarregar el currículum acadèmic inicial de coneixements disciplinaris i metodològics, per donar pas a uns altres temes d'interès i de preocupació des del punt de vista dels estudiants.

Implica saber improvisar i establir una planificació sobre la marxa focalitzada en els processos d'aprenentatge i la seva regulació.

Implica assumir els reptes d'una avaluació formativa en la qual no s'asseguren uns mateixos aprenentatges per a tothom i en la qual probablement s'aprèn molt més del que es pot avaluar, perquè només s'avalua allò que es fa explícit.

Implica articular temps d'intervenció sobre el terreny, a les escoles i a les aules, i temps d'anàlisi per compartir i intercanviar opinions conjuntament amb els mestres, els estudiants i els formadors.

Implica preveure temps i espais per analitzar i reflexionar els problemes, prioritzant la qualitat dels aprenentatges per sobre de la quantitat, tenint clar el que val la pena ensenyar i aprendre.

Implica visualitzar i legitimar les aportacions i els coneixements dels estudiants i els mestres com a font d'aprenentatge, i no valorar únicament les teories sàvies que s'exposen als llibres o el discurs del formador.

Implica comprendre les resistències dels estudiants per adoptar un rol diferent del que estan acostumats a practicar i que els exigeix més implicació i responsabilitat en el seu procés formatiu, en lloc d'assumir el rol d'acumuladors de coneixements.

Implica vèncer la incomprensió dels propis col·legues formadors i companys de professió, que exerceixen la seva influència en l'adjudicació d'horaris i espais per als sabers, i per mantenir el seu estatus professional. Implica ser cohe-

Taula de treball a les VII Jornades

FEDERACIÓ DE MOVIMENTS DE RENOVACIÓ PEDAGÒGICA

rent entre el que es diu i el que es fa, entre el que s'ensenyava i el que s'avalua, entre la manera com s'ensenyava i la manera com s'avalua, entre el que es proposa i el que es disposa, entre el que s'exigeix i el que es tolera.

Implica confiar en les possibilitats del grup, en el treball en equip, en el respecte a totes les aportacions i en la creença que el coneixement no és propietat de ningú. Implica tenir voluntat de servei i de proporcionar ajudes i respostes a les demandes educatives i socials dels segle XXI.

Totes aquestes implicacions requereixen un canvi d'identitat del formador, una identitat que posa l'estudiant en el centre del procés formatiu i que entén l'aprenentatge com la possibilitat de transformació de la persona.

Una formació inicial professionalitzadora és possible

Malgrat totes aquestes implicacions, una formació inicial professionalitzadora és possible i real, encara que, per aconseguir-ho, calguin petites «revoltes». Revoltes que tenen a veure amb una formació inicial que ofereixi l'oportunitat als estudiants d'aprendre a fer el que no saben fer fent-ho, en la línia que defensa Meirieu (1996, p. 78): «aprendre és fer quelcom que no se sap fer per aprendre a fer-ho». És a dir, que posi a l'abast dels estudiants entorns formatius propis del seu exercici professional, les aules i els mestres. També són necessàries revoltes que tinguin a veure amb la innovació pedagògica i amb projectes que impulsin modalitats formatives que incorporin estratègies de pràctica reflexiva en la formació inicial dels mestres,¹ que fomentin la integració entre la teoria i la pràctica professional i que contribueixin a millorar la pràctica docent gràcies a la participació conjunta de dos col·lectius: universitat i escola.

Totes aquestes implicacions requereixen un canvi d'identitat del formador, una identitat que posa l'estudiant en el centre del procés formatiu i que entén l'aprenentatge com la possibilitat de transformació de la persona

HEM PARLAT DE:

- Qualitat educativa.
- Formació inicial del professorat.
- Desenvolupament professional.

Nota

1. Un projecte d'aquestes característiques es troba en la publicació recent de Begoña Piqué, Anna Comas i Núria Lorenzo (2010), *Estratègies de pràctica reflexiva en la formació inicial de mestres d'educació infantil*, Barcelona, Graó, que va obtenir el Premi Escola Normal de la Generalitat 2009, de reconeixement d'experiències innovadores en formació inicial del professorat.

Referències bibliogràfiques

MEIRIEU, P. (1996): *Frankenstein pédagogue*. París. ESF Éditeur.

PERRENOUD, P. (2004): *Desarrollar la práctica reflexiva en el oficio de enseñar: profesionalización y razón pedagógica*. Barcelona. Graó.

Begoña Piqué Simon
Universitat de Barcelona

bpique@ub.edu

Aquest article fou sol·licitat per GUIX: ELEMENTS D'ACCIÓ EDUCATIVA el mes de juliol de 2010 i acceptat el mes d'octubre de 2010 per ser-hi publicat.